

Foto: Miroslav Hlávko

Se zvěří hospodaříme a odpovědnost za výsledky máme jen my myslivci, nikdo jiný!

JIŘÍ KAMLER

V souvislosti s přípravou novely zákona o myslivosti a požadavky vlastníků honebních pozemků a různých organizací zabývajících se ochranou přírody se zintenzivnila i aktivita nás myslivců. V tištěných materiálech a na sociálních sítích jsme tak svědky často vášnivých diskusí a velmi radikálních názorů, které jsou sice často podloženy nějakými studiemi, ale to vůbec neznamená, že nejde o výkřiky vytržené z kontextu a velmi zavádějící tvrzení. Na svoji obhajobu můžeme říci, že stejně se chová i část podporovatelů opačných názorů. I tak mě ale v poslední době napadlo, jestli už to z naší strany není někdy „přes čáru“ a jestli něco takového máme zapotřebí. Rozhodl jsem se, že se na naše největší mýty a polopravdy zkusím podívat z nadhledu a uvést je v soulad se skutečným aktuálním poznáním.

Mýtus č. 1: Velikost honitby je pro zvěř klíčovým faktorem pro přežití.

Ze všech částí novely zákona o myslivosti je navrhované snížení minimální výměry honitby pravděpodobně nejvíce probírané a z některých vyjádření to vy-

padá, jako by šlo o zachování samé podstaty existence myslivosti, a že když se cokoliv změní, bude to znamenat její konec. Zároveň jsme přesvědčováni, že velikost honiteb musí být přizpůsobena potřebám zvěře, a že pokud zvěř musí

pravidelně překračovat hranice honitby, trpí stresem, poruchami trávení a dalšími strastmi. Jeden by si skoro myslel, že hranice honitby je nějaká neproniknutelná bariéra, která fragmentuje životní prostor zvěře jako třeba dálnice. K tomu bych rád uvedl, že ani současné honitby většinou nedávají zvěři dostatečný prostor na to, aby z nich vůbec nevycházela. Taková přísná měřítká by snesly jen největší honitby, jako jsou národní parky nebo vojenské újezdy. V běžných honitbách o výměře do 1500 ha dochází nevyhnutelně k tomu, že většina spárkaté zvěře jejich hranicí občas překročí. Toto překračování zvěři ale těžko může cokoliv způsobit, už jen proto, že hranice existuje pouze v naší mapě. Navíc to takto máme nastavené už skoro 200 let a žádná tragédie zatím nenastala. Argument, že současná minimální výměra honitby musí být zachována z důvodu potřeb zvěře, proto vnímám jako zcela účelový a smys-

lený. Tím ovšem vůbec nerozporuji fakt, že pro řádné hospodaření s trofejovou zvěří jsou větší honitby velkým přínosem, ne-li zásadní podmínkou. Nejde ale o otázku potřeb zvěře, nýbrž těch, kdo ji chovají a chtějí dosáhnout nějakých cílů. Proč tedy namísto používání na první pohled směšných argumentů nepřiznat, že se obáváme toho, že malé honitby povedou k ještě většímu narušení poměru pohlaví a věkové skladby zvěře?

Mýtus č. 2: Výše odstřelu odpovídá početnosti zvěře (jarním kmenovým stavům).

Hlavním cílem novely zákona má být zajištění únosné početnosti zvěře, která bude působit jen přijatelné škody v lesích a na polích. Snížení minimální výměry honitby je pak navrhováno podle logiky, že menší honitby umožní i menším vlastníkům plně uplatnit svá práva v myslivosti a aktivně regulovat početnost zvěře. V reakcích na tyto argumenty jsem opět zaznamenal více názorů, které se snaží doložit, že ve státech, kde jsou honitby menší, žije ve skutečnosti mnohem více zvěře než u nás a důkazem pro toto tvrzení jsou převážně statistiky úlovků. Tato konstrukce je na první pohled věrohodná a zaslouhovala by si delší analýzu v samostatném článku. Omezím se proto jen na jednu část.

Především je potřeba zdůraznit, že výše úlovku odpovídá početnosti zvěře jen velmi hrubě. Zvěř přece není dobytek zavřený ve stáji, kde každé narozené mládě musí dostat svoje místo. V přírodě to funguje významně odlišně. Když nebudeme lovit vůbec, přebyteční jedinci budou vytlačováni do okolí, kde si buď najdou místo k životu, nebo uhynou (lov, stres, silnice...). Zároveň se bude zvyšovat průměrný věk populace, zvěř bude stárnout a vlivem neustálého sociálního stresu a nedostatku potravy bude mít malý přírůstek (nízká porodnost a vysoká úmrtnost mláďat). Po nějaké době v takovém prostředí dojde ke stabilizaci a v honitbě může probíhat jen symbolický či žádný lov, i když stavy zvěře budou vysoké a prostředí přiměřeně devastované. Naopak honitba, ve které se loví intenzivně, je pod neustálým přílivem migrantů z okolních převzvěřených honiteb a k tomu musíme přidat i vysoký přírůstek domácí mladé populace. Při srovnání výše

úlovků a neodborné či záměrné matoucí interpretace těchto čísel tak můžeme dojít ke zdánlivému potvrzení zcela mylných závěrů, že v jedné honitbě jsou stavy zvěře 0 a v sousední 100. Pravda je přitom taková, že v jedné honitbě se z nějakého důvodu neloví. Když takové srovnání děláme z dat z velkých území (státy), hrozí další zkreslení vlivem zcela rozdílných podmínek. Jeden názorný příklad: V České republice se na 1000 ha honební plochy uloví necelých pět kusů jelení zvěře, zatímco na Slovensku je to více než 13 kusů. Myslí si snad někdo, že slovenské lesy jsou jelením rájem, kde početnost této zvěře je oproti nám téměř trojnásobná? Tak to samozřejmě není a vysvětlení je jednoduché: v rozdílném podílu lesů (území, jež jelení zvěř obývá) v obou státech. Proto, abychom mohli data z národních statistik alespoň trochu srovnávat, museli bychom výši lovu přepočítat na plochu, kde se daná zvěř vyskytuje, což se ve většině případů neděje. Naopak se s údaji čaruje tak, jak se komu co zrovna hodí.

Mýtus č. 3: Poškození lesa zvěří je výsledkem všeho možného, jen ne vysoké početnosti zvěře a naší nedbalosti při jejím lovu. Intenzivní lov vede spíše ke zvýšeným škodám a nic neřeší.

Výše uvedená myšlenková konstrukce je ukázkovým příkladem šikovné práce s daty a možnosti najít v záplavě informací zdánlivé potvrzení i na první pohled nesmyslných názorů a zbožných přání. Pravda je přitom přesně opačná. Byložravá zvěř je adaptovaná na to, že část jedinců uhynie vlivem predátorů a pokud budeme regulaci zanedbávat, bude se početnost zvěře zvyšovat a nakonec to povede ke značnému narušení narušení vegetace bez ohledu na to, jaká je přirozená úživnost honitby a jak se bude o tuto zvěř pečovat. To mimo jiné znamená, že jakákoliv péče o zvěř a její prostředí má smysl jen tam, kde současně náležitě pečujeme o početnost zvěře. Pokud je výsledkem veškeré myslivecké péče jen neustálé zvyšování stavů zvěře, stejně to nakonec skončí destrukcí vegetace a následně i poklesem kvality chovu.

Tímto konstatováním v žádném případě nezpochybnuji, že mira poškození vegetace je výsledkem spolupůsobení

velkého množství vlivů, a že je proto možné, že stejná početnost zvěře bude mít v různých honitbách zcela rozdílný vliv na les. To je samozřejmě pravda a pro nás z toho vyplývají možnosti, jak dopady zvěře omezit, aniž bychom museli zásadně snižovat její početnost. Zejména jde o zlepšení úživnosti prostředí, omezení zněkudňování zvěře a odborné příkrmování. Tomuto tématu se dlouhodobě věnuji a mohu potvrdit, že kvalitní prostředí spolu s dobrým přístupem snese mnohem více zvěře, než když je to naopak. Všude ale existuje hranice početnosti, za kterou jít nejde a hlavní tihla toho, že stavy zvěře budou přizpůsobené prostředí, leží na uživatelích honiteb a nikdo jiný to za ně neudělá. Pokud jde o lov, tak ten kromě toho, že je hlavním nástrojem regulace zvěře, způsobuje jen samé problémy. Zvěř stresuje a zhoršuje její kondici, omezuje její prostorovou aktivitu a využívání nabídky potravy a rovněž narušuje sociální uspořádání populace. To ale neznamená, že kvůli těmto dopadům přestaneme lovit. Tím ničemu nepomůžeme. Kdo by chtěl optimalizovat oba aspekty, tedy zajistit regulaci a přitom omezit negativa s lovem spojená, možnosti má, byt to přináší značná omezení tradiční myslivosti. Např. lze méně lovit v noci, vytvořit klidové zóny, zkrátit dobu lovu, maximalizovat lov odchytom atd. Jak citlivě se ke zvěři budeme chovat, záleží zase jen na nás.

V souvislosti s hodnocením smyslu lovu z hlediska škod působených zvěří je poměrně úsměvné porovnat názory myslivců a zastánců velkých šelem na lov byložravců a šelem. Pokud jde o šelmy, tak se my myslivci téměř jednomyslně shodneme na tom, že jejich regulace lovem je zcela zásadní opatření, které může minimalizovat jimi působené škody. Nejde přitom jen o snížení počtu, ale také o to, že pocit ohrožení vyvolá u šelem respekt z lidí, takže se budou vyhýbat vzájemnému kontaktu. Ochránáři to však vidí často zcela opačně a neúčinnost lovu na výši škod dokážou doložit zdánlivě odbornými studiemi. U jelení, daňčí... zvěře je to přesně opačné. Ochránáři požadují snížení stavů těchto druhů, zatímco myslivci argumentují tím, že lov stejně nic nevyřeší. Někdy si tak říkám, jestli skutečně musíme být jako ochránáři. Vždyť si říká-

me myslivci a už z tohoto označení bychom měli být přemýšliví a snad i obdařeni zdravým rozumem. Ne vždy to ovšem tak vypadá. Pokud by někdo stál o skutečně kvalitní studie dokumentující dlouhodobý vliv zvěře na lesní prostředí, ze záplavy článků na toto téma mohu doporučit čtyři následující:

■ Studie v časopisu *ANN REV ECOL. EVOL. SYST.* 2004, 35: 113–147 přináší komplexní pohled na širokou škálu dopadů přítomnosti zvěře na vegetaci. Selektivní okus je prokázán jako hlavní příčina změn botanického složení vegetace s následnými efekty na hmyz, ptáky a drobné savce. V lesním prostředí navíc silný okus snižuje diverzitu a pokryvnost rostlin, mění koloběh živin a významně ovlivňuje budoucí druhové složení lesa, přičemž mnoho z výše uvedených efektů má velkou setrvačnost a trvá dlouhou dobu, než se změny vrátí. Byložravci jsou oprávněně označeni za jeden z hlavních faktorů ovlivňujících prostředí.

■ Druhá studie zveřejněná v *AOB PLANTS*, 2014, 6: pluo30, se zabývá vlivem jelence běloocasého na diverzitu vegetace. Tento u nás vzácný druh je ve své domovině příčinou významné redukce rostlinné pestrosti a svým působením zároveň silně podporuje rostlinné druhy, které pro něj nejsou potravně atraktivní. Studie je založena na precizních datech z dlouhodobě (23 let) oplocených ploch. Na sledovaných plochách bylo zjištěno snížení fylogenerické rozmanitosti rostlin v průměru o celých 63%! Autoři označili jelence za biologický filtr, který svým selektivním okusem z prostředí odstraňuje určité složky.

■ Třetí, velmi citovaná práce pochází z roku 2010 (*Forestry*, 83, 1: 53–63) a zabývá se vztahem mezi početností zvěře a jejím vlivem na vegetaci. Autoři měli k dispozici širokou variabilitu podmínek, kdy na celkem 15 sledovaných lokalitách žilo až 550 kusů zvěře na 1000 ha lesa. Zmlazení dřevin bylo jednoznačně negativně ovlivněno početností zvěře. Autoři upozorňují na to, že početnost stromků prudce klesala již při relativně nízkých stavech zvěře, což ukazuje na to, že úspěšná regenerace lesa je do značné míry závislá právě na přítomnosti byložravců. Na základě zjištěného vlivu autoři varují před překračováním početnosti

zvěře přes hranici 140 kusů na 1000 ha, protože od této hranice začíná hrozit závažné omezení regeneračních schopností lesního prostředí.

■ Poslední studie, kterou jsem do svého stručného zamýšlení vybral, byla zveřejněna v časopise *FOR ECOL. MANAGE.*, 321:136–144 a opět vychází ze sledování vegetace na dlouhodobě oplocených plochách. Autoři měli k dispozici velkou škálu početností zvěře mimo oplocení a zaměřili se na diverzitu přírodě blízkých lesů s bohatým zastoupením podrostu. Výsledky logicky potvrdily rozdíly ve složení vegetace mezi chráněnými plochami a plochami s okusem. Byla ovšem zaznamenána zvyšující se homogenizace vegetace, která byla v přímé souvislosti s délkou ochrany stanoviště před byložravci. Zdá se, že byložravci okusem sice selektivně vybírají pro sebe nejatraktivnější rostliny, ale jejich pastevní tlak zároveň nedovolí, aby dané stanoviště ovládlo jen malé množství dřevin s pionýrskou strategií. Autoři studie proto poněkud překvapivě doporučují, aby se zejména v přírodě blízkých lesích upustilo od oplocování. Mnohem lepší je podle nich nahrazovat ploty kvalifikovaným managementem populací byložravců, což povede k mnohem pestřejšímu a stabilnějšímu prostředí. Oním managementem se samozřejmě myslí udržování takové populační hustoty byložravců, kdy budou vegetaci okusovat, ale jejich vliv nebude mít na jakýkoliv rostlinný druh devastační dopad. U přírodě blízkých lesů, kde je bohatá nabídka potravy a lesní prostředí se vyznačuje vysokou regenerační schopností, jsou přítomné únosné stavy zvěře mnohem vyšší, než je tomu v „normálním“ hospodářském lese. Nenapadá vás také, že snahy lesníků o obnovu lesů, zvýšení jejich přirozenosti a zajištění trvalé přítomnosti podrostu jsou pro myslivost a zvěř pozeňáním, nikoliv hrozbou?

Mýtus č. 4: Vlastníci mají už teď všechna práva a je potřeba bránit, aby získali další.

Něco tak nesmyslného mi připadá až zbytečně komentovat, ale bohužel skutečně zaznívají hlasy, že vlastníci pozemků mají dnes již všechna práva v myslivosti garantována. Jako špatný vtíp stejní lidé dodávají, že je potřeba bojovat za to,

aby se práva vlastníků nezvětšila. Že takové tvrzení nedává logiku, jim zjevně nevádí. Rozhodně nechci tvrdit, že posilování práv vlastníků za každou cenu je jediná cesta k funkčnímu systému myslivosti a naopak. Dokážeme najít příklady států, kde to funguje dobře i s výraznějším omezením práv vlastníků. Co mi ale připadá vysloveně špatné, jsou taková účelová tvrzení. V myslivosti je přece zásadním omezením to, kdo má právo vytvořit vlastní honitbu a v ní samostatně hospodařit. Čím větší je minimální výměra honitby, tím více vlastníků má své pozemky jen přičleněné do velkých honiteb a o nějakém právu hospodařit na svém majetku si mohou nechat jen zdát. To by bylo určitě dobré přiznat, a ještě jednou zdůrazňuji, že plně rozumím tomu, že v našem systému určitá minimální výměra nastavena být musí a vlastníci musejí strpět omezení s tím spojená. Ona úplná svoboda bez omezení není nikde. I např. v Británii, kde se stát do managementu zvěře téměř neplete, se vlastníci musejí řídit dobou lovu, neloví chráněné druhy... U nás bych za normálního považoval, že přiznáme omezování vlastníků honebních pozemků a budeme mít dost přesvědčivých argumentů, proč je to pro společnost dobré.

STOP NEODOBORNÝM A ÚČELOVĚ ZKRESLOVANÝM ÚDAJŮM!

Tolik tedy zamýšlení k několika tématům, jež rezonují v souvislosti s diskusemi o novém zákoně o myslivosti. Hlavním cílem mých úvah je především upozornění na to, že neodbornými a účelově zkreslovanými údaji významně znevažujeme sami sebe. Všem našim zástupcům proto přeji, aby měli dostatek podkladů pro svá tvrzení a mohli být věrohodným a spolehlivým partnerem pro všechny, kdo stojí o rozumný dialog. Právě takové podklady a argumenty se snažíme vytvářet při naší vědecké práci na Lesnické a dřevařské fakultě Mendelovy univerzity v Brně.

Autor:

prof. Ing. Jiří Kamler, Ph.D., Ústav ochrany lesů a myslivosti Lesnické a dřevařské fakulty Mendelovy univerzity v Brně